

לצדד באחד על השני או להעדיפו, כל אלה הם חידוש בספרות הרבנית ש־בתקופתו. להלן כאשר אדון על כל אחד מספריו בנפרד, ידובר על השיטה שנקט בכל אחד מהם.

בידינו שלושה ספרים מר' אריה ליב, שני מאמרים, הספד אחד וחמש עשרה שו"ת. אבל יש הוכחות שהיו ספרים בכתבי־יד מוכנים להדפסה במספר ניכר. שהרי ר' אריה ליב היה יושב וכותב בד בבד עם התעסקותו בענייני הקהילה. אף ידועים לנו שמות הספרים שבכתבי־יד ותוכנם. בהקדמה לספרו הראשון, מצפה אריה, הוא כותב: "אולם כאשר נשאה מחברתי חתומה באצרותי, באין לי כעת להוציא ממסגר נפשה כי רבה הוצאת פדיונה, ויצאה מחברתי זאת הקטנה לסול המסלה לאחותה הגדולה ממנה אשר נכונה לבוא אחריה בעז"ה". מתקבל מדבריו שבעקבות ספרו מצפה אריה יבוא ספרו קול אריה, ספר דרוש עם פלפול. ספר זה אמנם יצא לאור אחרי שהפצירו בו בני עירו (בילסק), אך לא לפי התכנית שיצרה מתחילה. כשנעתר לבקשת קהילתו לקח את שני החלקים הראשונים המוכנים ואילו את "קול יחולל יעלות יעלי סלע" חיבר אחר כך להשלמת הספר. אילו היו תוכניותיו מתבצעות כאוות לבו היה מוציא לאור "חיבור גדול שני ביאורים א' נקרא 'מצפה אריה' מקיצור דינים הלכה למעשה מלוקט מפוסקים ראשונים ואחרונים והב' נקרא 'לב אריה' מחידושים דרך פלפול ובסברות ישירות בעז"ה ומבואר טעמי מחלוקת הפוסקים ומקור הדין בהסבר קל ובקיצור". הוצאות ההדפסה היו המעצור הגדול שנתקלו בו מחברים ואף ר' אריה ליב מתאונן על כך תכופות, בספריו מצפה אריה וקול אריה. ואלה דבריו: "אולם בבואה לבית הדפוס נמצא לפני חומה גבוהה נשגבה ובצורה. כי רבה הוצאת הדפוס. ובעבור זה נעצרה מהלכה זה כמה ואחרתי נדרי אשר הבטחתי בחיבורי הראשון 'מצפה אריה'. להדפיס בקרוב חלק קול ארי'. וגם עתה אשר בעז"ה מצאתי און לי מעט. לא השיגה ידי כדי גאולת חיבורי אשר בעז"ה יש לי...".⁵⁹ בשל חוסר אמצעים נשארו בכתובים חלק ב של הספר מצפה אריה, חלק ב של הספר קול אריה ומספר לא מועט של שו"ת. בהקדמה לספר יפה עינים על הש"ס (ברכות) הוא מזכיר עוד ספר אחד, וזה

59 המובאות דלעיל הן מקול אריה, הקדמה, "קול מים רבים".

לשוננו: "ובעבור זה אכף עלי ההכרח להסיר מכסה הקמשונים ולגלות אור הגנוז. ולבאר בין כך הירושלמי כאשר עם לבבי אשיחה וכבאורי בעז"ה בחבורי פני אריה להירושלמי. ה' יזכני להוציאו לאורה". חתנו ר' יצחק מייזיל מוסיף לנו ידיעה על ספר זה שנשאר בכתב-יד⁶⁰: "ויהי בשנת התרל"ט נתן לבו [ר' אריה ליב] להוציא אורה פעולה גדולה וכבירה בשדמות הירושלמי להדפיסו עם ביאורים חדשים גם ישנים בהם פ' 'שדה יהושע' יקר המציאות ונוסף עליהם ביאורו הגדול והנורא 'פני אריה' וכן לחדש פני האלפסי בביאוריו היקרים וחידושי הדינים וההלכות מראשון ועד אחרון ז"ל נקובי שם מצפה אריה ולב אריה, והדפיס אז הודעות ובחינות מיוחדות לתכלית זה. גם הודיע זה במכ"ע למען יקחו רבים חלק בעמל ההוצאה הרבה הדרושה לחפץ הזה, עד שהגיע הדבר להמדפיסים הג' ראם בוילנא ועשו עמו חוזה ע"ד הדפסת הירושלמי עם ביאורו וגם כבר שלח להם על איזה מסכתות. אולם במסבות הזמן עמדו המדפיסים מלהוציא הירושלמי לאורה ורק צמצמו כל כחותיהם להדפסת הבבלי מחדש בהוספות רבות משנת תרמ"א והלאה. ובכן גם נשארה מונחת תורת רבינו ז"ל על הירושלמי בקרן זווית. ונדרש גם הוא לאשר שאלו מאתו המדפיסים לכלול ביפה הגהותיו 'יפה עינים' את הש"ס בבלי אשר ערך בהן מערכה גדולה מכל המסורת והשינויים והחילופים שבין ש"ס בבלי לירושלמי ספרא וספרי מכילתא פסקות ומדרשים בבקאות נפלאה ועמקות עצומה וע"פ רוב הכניס בהן בקיצור נמרץ התמצית מביאוריו העמוקים לש"ס ירושלמי מבלי הרבות בו שינוי נוסחאות כדרך הקדמונים...". את ביאורו לבבלי לא לקח "מן העשוי כבר".

ספר אחר בכ"י, קובץ של דרשות על הדרן, מוזכר ב"יפה עינים" ועל ידי חתנו ר' יצחק מייזיל, ואלה דבריו: "כן היה דרכו בקודש לעשות חיזוק ללימוד התורה"ק בחברת לומדי הש"ס פ"ק בהגידו להם בסיום כל מסכת ומסכת מכל הש"ס דרושי הדרן נפלאים בשכל עצום ורב מכוון לאמתה של תורה אשר השאירם כתוב וערוך בספר נקוב 'הדרת קדש' שעזרתי ג"כ בהעתקתם אף הכניס בהם הגהות והערות גדולות ממני חתן המחבר בעזרי"ת" ⁶⁰.

ואלה חיבורי ר' אריה ליב שבכתב־יד : ^{אוצר החכמה}

א. מצפה אריה, חלק ב. ^{הדפסת ראשון}

ב. לב אריה, חלק ב לקול אריה. ^{אוצר החכמה}

ג. שו"ת בשם קול ענות גבורה (ראה הע' 16 לעיל).

ד. פני אריה.

ה. הדרת קדש.

בשל מחסור ממון להדפיסם נשארו כולם בכתב־יד, עד שהלהבה אכלה אותם ⁶¹.

על מצבתו של ר' שלום שכנא (אביו של ר' אריה ליב) בהר הזיתים בירושלים, נחקקו בחרוזים מעלותיו ופעולותיו של הנפטר. מהן שהיה מחבר ספרים. את חיבוריו שלח לבנו על מנת להדפיסם אך אבדו יחד עם כתבי־היד של בנו.

ד"ר שמואל

61 על־פי עדות של נינת המחבר.